

Bezbednosni profil Grada Zrenjanina

- iz ugla građana i građanki -

Urednica
Biljana Stepanov

Autorka
Maja Bjeloš

Izdavači
Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
Misija OEBS-a u Srbiji, Španskih boraca 1, Beograd
Centar za podršku ženama
Trg srpskih dobrovoljaca 30, Kikinda

Dizajn
comma | communications design

Štampa
Grid studio, Beograd

Tiraž
200 primeraka

ISBN 978-86-6383-063-9

Ovo istraživanje je sprovedeno u okviru projekta Misije OEBS-a u Srbiji i Centra za podršku ženama pod nazivom „Jačanje bezbednosnih politika na lokalnom nivou“, a sve u okviru većeg projekta Misije OEBS-a u Srbiji pod nazivom „Konsolidovanje procesa demokratizacije u sektoru bezbednosti u Republici Srbiji“, koji finansijski podržava Švedska agencija za međunarodnu razvojnu saradnju.

Stavovi izneti u istraživanju ne odražavaju nužno zvaničan stav Misije OEBS-a u Srbiji i Švedske agencije za međunarodnu razvojnu saradnju.

Sadržaj

Uvod - o istraživanju	5
Metodologija istraživanja	8
Grad Zrenjanin i ključni elementi ljudske bezbednosti	12
Stavovi građana i građanki o ličnoj bezbednosti i bezbednosti u zajednici	18
Podaci institucija o opštem stanju kriminaliteta	24
Zaključak	26
Preporuke	27
Izvori	28

Uvod - o istraživanju

Pred vama je izveštaj o stanju bezbednosti u Gradu Zrenjaninu namenjen svima koji su zainteresovani i nadležni za stvaranje uslova za bezbedan i ravnopravan, a samim time kvalitetniji život građanki i građana. Povod za istraživanje i pisanje ovog izveštaja je namera istraživačkog tima da se sagledavanjem i boljim razumevanjem lokalne bezbednosti iz perspektive žena i muškaraca proširi dosadašnje dominantno promišljanje o bezbednosti.

Istraživanje je sproveo Centar za podršku ženama, u saradnji sa stručnjakinjama iz Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP). Ciljevi sprovođenja istraživanja su sledeći: ono pre svega predstavlja pokušaj da se obezbedi još jedan alternativni izvor informacija o stanju bezbednosti na lokalnom nivou i time popuni praznina u raspoloživoj statistici i zvaničnoj dokumentaciji. Zatim, namera istraživačkog tima je da se kroz sprovođenje istraživanja o lokalnoj bezbednosti u odabranim gradovima u Srbiji podstakne javna debata o bezbednosti građana i zajednice i na taj način doprinese povećanju učešća građana i organizacija civilnog društva u procesu formulisanja javnih politika u oblasti bezbednosti. Pored toga, ovim izveštajem istraživački tim želi da ukaže na značaj saradnje između državnih organa, lokalne samouprave i građana, kao i povećanje poverenja građana u institucije radi poboljšanja kvaliteta života u lokalnoj zajednici. Konačno, lokalnoj samoupravi želimo da predočimo preporuke za unapređenje postojećeg stanja bezbednosti u zajednici.

Bezbednost se tradicionalno, u teoriji i u praksi, vezuje za suverenu državu kao za glavni subjekat, ali i objekat bezbednosti, i za njen monopol nad legitimnom primenom fizičke i, iznad svega, vojne sile. Tradicionalno poimanje bezbednosti, dakle, podrazumeva da je država dužna da pruža bezbednost a da je objekat koji se štiti neretko državna, odnosno nacionalna bezbednost koja u svom fokusu ima zaštitu nacionalnih interesa, poput teritorijalnog integriteta i suvereniteta države, između ostalih. Takvo shvatanje bezbednosti je usko i državocentrično i iz vida se gubi ljudska bezbednost i bezbednost u zajednici. Odnosno, često se iz vida gubi da je svaka zajednica sastavljena od žena i muškaraca, devojčica i dečaka, koji različito doživljavaju pretnje po svoju bezbednost i imaju različit osećaj lične (ne)sigurnosti. Razlozi zbog kojih se žene i muškarci osećaju nesigurno u sredini u kojoj žive često nisu isti. Izazovi, rizici i pretnje po sigurnost građana poput nasilja, trgovine ljudima, razbojništva, sa-

braćajnih nesreća, elementarnih nepogoda itd, proizvode različite posledice po žene i muškarce. Važno je da se te razlike prepoznaju i uvažavaju prilikom osmišljavanja politika i mera za prevenciju i uvećanje bezbednosti u zajednici, kao i da u obzir bude uzeto i to, da li su pojedine društvene grupe više izložene nekim pretnjama (i kojim) te šta je uzrok njihove nebezbednosti.

Nacionalni akcioni plan za sprovođenje Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti UN u Srbiji (NAP), usvojen u maju 2017. godine, naglašava potrebu za sagledavanjem različitih percepcija muškaraca i žena u donošenju lokalnih odluka o bezbednosti. Rezolucija 1325, poznatija kao Rezolucija Žene, mir i bezbednost, usvojena je u oktobru 2000. godine i obavezuje zemlje članice Ujedinjenih nacija da omoguće veće učesće žena u institucijama za sprečavanje, upravljanje i rešavanje sukoba. Sem nove uloge u odlučivanju, Rezolucija napominje i potrebu za doslednom zaštitom žena tokom i nakon sukoba – kažnjavanjem izvršilaca ratnih zločina, posebno seksualnog nasilja u ratu; uvažavanjem potreba žena prilikom repatrijacije i rehabilitacije. Kao izuzetno važnu Rezolucija prepoznaje ulogu žena u izgradnji mira – posebno žena u lokalnim zajednicama. Tako je zemljama članicama UN preporučeno da istraže uticaj postojećih ili nedavnih sukoba na položaj žena i devojaka i da to učine u konsultaciji sa lokalnim i međunarodnim ženskim organizacijama.

Upravo vodeći se ovom preporukom, a posebno imajući u vidu nedavne oružane sukobe u regionu, NAP je u svoje aktivnosti uvrstio i lokalne aktivnosti koje bi trebalo da doprinesu dostizanju ciljeva Rezolucije. Neke od predviđenih aktivnosti su sprovođenje lokalnih istraživanja o bezbednosti žena, uvažavanje ovih istraživanja pri izradi lokalnih politika, uključivanje potreba žena u strateške odluke policije, razvoj individualnih postkonfliktnih planova oporavka, kao i podršku lokalnim inicijativama za nenasilno rešavanje sukoba. Istraživački tim se nada da će, u skladu sa ciljevima NAP-a, rezultati ovog istraživanja poslužiti kao smernica za kreiranje i sprovođenje lokalnih politika i planova za poboljšanje bezbednosti građana i građanki.

Prema tome, ovim istraživanjem, u čijem fokusu su žene i muškarci, želi se ispitati njihova lična bezbednost, kao i bezbednost i kvalitet njihovog života u lokalnoj zajednici. Ovakav pristup istraživanju ljudske bezbednosti obavezuje nas da sagledamo i istraživanjem obuhvatimo različite dimenzije bezbednosti, poput ekonomske bezbednosti, zdravstvene bezbednosti, bezbednosti životne sredine, kao i lične i političke bezbednosti. Smatra se da je tek unapređenjem ovako formulisane ljudske bezbednosti, moguće je postići globalne ciljeve čovečanstva - mir i razvoj društva.

Struktura izveštaja

Izveštaj je podeljen u nekoliko celina. Nakon uvodnih napomena u kojem su obrazloženi razlozi za pokretanje istraživanja i predloženi istraživački ciljevi, sledi detaljan opis metodologije istraživanja. Potom su predstavljeni opšti podaci o gradu Zrenjaninu, poput geografskih odrednica, demografskih podataka i strateških prioriteta, koji nam omogućavaju da dobijemo sliku o zajednici čije stanje bezbednosti je analizirano. Glavni deo u izveštaju obuhvata ključne rezultate istraživanja o stavovima građana i građanki o ličnoj sigurnosti i stanju bezbednosti u Zrenjaninu. Četvrto poglavlje potom obuhvata odgovore državnih organa i zvanične podatke o strukturi krivičnih dela i žrtava na teritoriji grada, koji omogućavaju da se uporede opažanja građana sa zvaničnom statistikom stanja bezbednosti u Zrenjaninu. Konačno, izveštaj obuhvata preporuke koje će biti upućene lokalnoj samoupravi na razmatranje i stavljen na uvid javnosti.

Istraživačko pitanje i metoda

Glavno istraživačko pitanje glasi: Kako žene i muškarci u Zrenjaninu opažaju ličnu bezbednost i bezbednost u zajednici? U traženju odgovora na ovo istraživačko pitanje, istraživački tim opredelio se za kvalitativan pristup zasnovan na organizovanoj grupnoj diskusiji. Prikupljanje podataka u kvalitativnom istraživanju obuhvatalo je: (1) sprovođenje dve fokus grupe sa ženama i muškarcima; (2) prikupljanje podataka iz upitnika o lokalnoj bezbednosti i (3) istraživanje primarnih i sekundarnih izvora. Podaci na kojima se zasniva istraživanje dobijeni su tokom razgovora sa ženama i muškarcima iz Zrenjanina obavljenih krajem avgusta 2017. godine. Za potrebe istraživanja organizovane su dve odvojene fokus grupe sa ženama i sa muškarcima u kojima je učestvovalo ukupno šest žena i sedam muškaraca iz Zrenjanina. Organizovanje posebne fokus grupe sa ženama bilo je važno zbog toga što žene obično ne učestvuju u javnim debatama o bezbednosti i smatramo da je trebalo omogućiti poseban prostor i priliku da izraze stav o lokalnim problemima. Druga prednost odvojene grupe diskusije, umesto mešovite grupe, ogleda se u mogućnosti da se stavovi žena i muškaraca uporede te da se utvrdi da li se njihova mišljenja na istraživačka pitanja bitno razlikuju, odnosno u čemu se podudaraju.

Prilikom organizovanja fokus grupa, istraživački tim je vodio računa da struktura uzorka učesnika i učesnica u najvećoj mogućoj meri odražava starosnu, etničku, obrazovnu, socijalnu strukturu stanovništva Grada Zrenjanina. Budući da je broj učesnika fokus grupe ograničen na maksimalno osam učesnika zbog diskusije, nije bilo moguće uključiti sve kategorije građana, poput osoba sa invaliditetom, što treba uzeti u obzir pri donošenju zaključaka o bezbednosnim potrebama građana i lokalne zajednice.

Tim je sproveo identično ispitivanje stavova građana i građanki o ličnoj i bezbednosti u zajednici na teritoriji grada Zrenjanina, Kruševca i Užica. Odabir gradova u kojima je realizovano istraživanje je bio slučan, ali je u obzir uzeta geografska rasprostranjenost. Uprkos istom pristupu istraživanju, rezultati istraživanja se značajno razlikuju a to je pre svega zavisilo od različite bezbednosne dinamike u zajednicama. To je ujedno uticalo i na strukturu izveštaja.

Upitnik na osnovu kojeg je vođena diskusija izrađen je po uzoru na holandski upitnik o lokalnoj bezbednosti¹, koji je upotpunjen pitanjima koja proizlaze iz lokalnog konteksta. Na osnovu upitnika koji je prilagođen lokalnom kontekstu učesnici su diskutovali o: njihovom ličnom osećanju bezbednosti, bezbednosnim izazovima, rizicima i pretnjama, odnosno o opštem stanju kriminaliteta, bezbednosti višestruko marginalizovanih grupa, poverenju u institucije, kao i o merama za unapređenje bezbednosti na lokalnu.

Istraživački tim koji je realizovao ovo istraživanje takođe je koristio i metod anketa malog obima, radi dodatnih ispitivanja nekih aspekata bezbednosti. Ovo se prvenstveno odnosi na pitanja o zastupljenosti žena u procesima odlučivanja o miru i bezbednosti, kao i stavovima o posedovanju oružja i krivičnom gonjenju učinilaca ratnih zločina iz jugoslovenskih ratova. Anketa obuhvata i pitanja o proceni kvaliteta života u lokalnoj zajednici, bezbednosti u javnom prostoru, utisku i ličnim iskustvima o rasprostranjenosti fizičkog i socijalnog nasilja, zaštiti imovine, poverenju u lokalne institucije.

Rezultati fokus grupa dopunjeni su analizom podataka dobijenih od državnih organa, zatim analizom javno dostupnih političkih i pravnih dokumenata, zvaničnih statističkih podataka, izveštaja lokalnih organizacija civilnog društva, kao i novinskih članaka i drugih medijskih sadržaja.

Radi boljeg sagledavanja stanje lokalne bezbednosti u Zrenjaninu važan izvor saznanja za istraživački tim predstavljali su zvanični podaci organa državne i lokalne samouprave. Tim Beogradskog centra za bezbednosnu politiku je izradio upitnik koji je putem zahteva za pristup informacijama od javnog značaja upućen policiji, tužilaštvu i sudovima u Zrenjaninu početkom avgusta 2017. Osnovni sud, Osnovno i Više javno tužilaštvo u Zrenjaninu su učinili dostupnim podatke o kriminalitetu, odnosno krivičnim delima koja su najčešće bila predmet krivičnog gonjenja tokom 2016. i 2017. godine, dok Policijska Uprava Zrenjanin nije odgovorila na zahtev u zakonskom roku. Korišćeni su takođe podaci Republičkog zavoda za statistiku o krivičnom gonjenju lica na području sudova i tužilaštava u Zrenjaninu tokom 2015., uključujući tu i podatke o izrečenim krivičnim sankcijama.

---

1 Model holandskog upitnika videti u publikaciji: Aurelija Đan i Saša Đorđević Mapa puta do veće bezbednosti u lokalnoj zajednici. Stalna konferencija gradova i opština. Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2016.

Metodološka ograničenja

Rezultati ovog istraživanja imaju metodološka ograničenja na koje je važno ukazati. Najveća ograničenja metode primenjene u ovom istraživanju su: raspoloživo vreme za rad na terenu i organizovanje ukupno dve fokus grupe, kao i nevoljnost određenih aktera koji su važni za ovu temu da pristanu na intervju.

Svi podaci za ovo istraživanje prikupljeni su u periodu od avgusta do novembra 2017. godine, dok je istraživanje na terenu obavljeno 18. avgusta. Opređenje za kvalitativnu istraživačku metodu podrazumeva da je uzorak obuhvaćen istraživanjem mnogo manji nego prilikom primene kvantitativne metode – ankete velikog obima. Istraživanje nije sprovedeno na reprezentativnom uzorku građana iz razloga što bi to zahtevalo značajnija finansijska sredstva i ljudske resurse od onih koja su istraživačkom timu bila na raspolaganju. Uprkos ograničenju, smatramo da prikupljeni podaci i stavovi mogu biti dobra polazna osnova za dalja istraživanja i otvaranje debate između građana i predstavnika državnih organa i lokalnih institucija o lokalnoj bezbednosti. Smatramo da bi debata mogla da doprinese povećanju poverenja građana u institucije i povećanju kvaliteta života u lokalnoj zajednici. Ovo istraživanje ne obuhvata stavove lokalnih institucija koje su nadležne za pojedine aspekte lokalne bezbednosti, a čiju važnu ulogu u izgradnji bezbednije zajednice prepoznaju i građani – Policijske uprave Grada Zrenjanina, članova gradskog veća zaduženih za saobraćaj, ekologiju, obrazovanje, omladinu i vanredne situacije i drugih. Uprkos želji da u istraživanje uključimo i mišljenja, stavove i podatke pomenutih institucija, istraživački tim nije bio u mogućnosti da realizuje dubinske intervjue sa predstavnicima lokalne samouprave. Policijska uprava Grada Zrenjanina nije odgovorila na zahtev za pristup informacijama o krivičnim i prekrivičnim postupcima koji su bili predmet rada policije tokom 2016. i 2017. godine, o najčešćim evidentiranim žrtvama u krivičnim postupcima. Metodološka ograničenja su, koliko je to bilo moguće, prevladana prikupljanjem informacija i podatka iz javno dostupnih evidencija.

Ljudska bezbednost i bezbednost zajednice

Osnovno polazište ovog istraživanja čine dva koncepta, koncept ljudske bezbednosti i bezbednost zajednice. Pošto se ova dva pojma često pominju, važno je da ih definišemo i razgraničimo.

Ujedinjene nacije od sredine devedesetih godina prošlog veka intenzivno razvijaju definiciju, pristupe i izveštavanje o ljudskoj bezbednosti. Koncept ljudske bezbednosti podrazumeva da su državni organi dužni da obezbede stalnu zaštitu i deluju preventivno u skladu sa potrebama građana i osiguraju slobodu od straha, oskudice i obezbede mogućnost za dostojanstven život. Ljudska bezbednost se, dakle, odlikuje usmerenošću ka građanima i njihovim bezbednosnim potrebama i problemima u specifičnoj lokalnoj zajednici i daje velike mogućnosti za sagledavanje bezbednosne dinamike u lokalnim zajednicama i „spuštanje bezbednosti na lokalni nivo”, na korak bliže građanima (Šapić i Stojanović 2017: 2). Takođe, omogućava uključivanje ličnih percepcija i

stavova građana o bezbednosnim problemima, akterima bezbednosti i njihovom funkcionisanju kao bitnih odrednica lokalnog bezbednosnog konteksta (Isto). Ovaj koncept uspostavlja vezu između bezbednosti i stepena poštovanja ljudskih prava i sloboda, ali i podrazumeva da pojedinac i/ili grupa mogu nesmetano da rade na ostvarivanju svojih potencijala i da žive dostojan život u lokalnoj zajednici (Šapić i Stojanović 2017: 2). Prema tome, u središtu ovakvog koncepta bezbednosti su ljudi i kvalitet njihovog života. Ljudska bezbednost u najširem smislu obuhvata: (1) ekonomsku bezbednost; (2) bezbednost hrane; (3) zdravstvenu bezbednost; (4) ekološku bezbednost; (5) političku i ličnu bezbednost; (6) bezbednost zajednice. Bezbednost zajednice je, dakle, jedan od sastavnih elemenata koncepta ljudske bezbednosti i podrazumeva proces u kome se ključne institucije u jednoj zajednici (u gradu, opštini, ili mesnoj zajednici) udružuju, da bi radile u partnerstvu, radi postizanja bezbednije sredine za sve građane (Đorđević i Odanović, 2014: 11). Prema tome, ljudska bezbednost ne isključuje ulogu države i lokalne samouprave, već država nastavlja preko svojih institucija na lokalnom nivou, poput policije, sudova, tužilaštva, inspekcije, domova zdravlja, centara za socijalni rad, obrazovnih i drugih institucija da obezbeđuje sigurnost građanima.

Ekonomska bezbednost podrazumeva da je svakom pojedincu omogućeno da ostvari prihod svojim radom. Obuhvata stanje u oblasti zapošljavanja, nejednakosti prihoda, socijalnog osiguranja, beskućništva i sl.

Zdravstvena bezbednost podrazumeva da svaki pojedinac ima pristup zdravstvenim službama i zaštitu od bolesti.

Bezbednost životne sredine obuhvata zaštitu od kratkoročnih i dugoročnih razaranja prirode, uništenja lokalnih i globalnih ekosistema, nestašice pijaće vode, poplava i drugih prirodnih nepogoda, kao i od neracionalnog krčenja šuma, zagađenja vode, vazduha i zemljišta.

Lična bezbednost podrazumeva da svaki pojedinac treba da bude zaštićen od fizičkog nasilja koje mogu da vrše različiti akteri – od državnih institucija do porodice. Obuhvata i bezbednost na radu i bezbednost u saobraćaju.

Politička bezbednost podrazumeva da svaki pojedinac treba da živi u društvu u kome će biti poštovana ljudska prava i bez opasnosti od primene represivnih mera².

---

2 A. Đan, S. Đorđević Mapa puta do veće bezbednosti u lokalnoj zajednici. Stalna konferencija gradova i opština. Beogradski centar za bezbednosnu politiku.

Grad Zrenjanin i ključni elementi ljudske bezbednosti

Opšti podaci o gradu Zrenjaninu

Grad Zrenjanin, koji leži na obalama reka Begej i Tise, predstavlja privredni, kulturni, obrazovni, zdravstveni i sportski centar Srednjeg Banata, ka kom gravitira oko 190.000 stanovnika Srednjobanatskog regiona. Prema popisu iz 2011. godine, na teritoriji Grada živi 123.362 stanovnika, a u samom Zrenjaninu 76.511 stanovnika. Prema broju stanovnika Zrenjanin je najveći grad u Banatu, treći u Vojvodini, a sedmi u Republici Srbiji. Prosečan broj stanovnika po 1 km² je 93,03; Prosečan broj stanovnika po naseljenom mestu je 2.231.

Broj stanovnika prema popisu 2011.	
Ukupno	123.362
Zrenjanin - grad	76.511
Zrenjanin - seoska naselja	46.851
(Broj stanovnika prema popisu 2002.)	132.051
Prosečan broj stanovnika po 1 km ²	93,03
Prosečan br. stanovnika po naseljenom mestu	2.231
Ukupan broj domaćinstava	44.470
Zrenjanin - grad	28.085
Zrenjanin - seoska naselja	16.385
Prosečan broj članova domaćinstva - ukupno	2,77
Zrenjanin - grad	2,71
Zrenjanin - seoska naselja	2,86

Prosečna starost stanovnika sa područja Zrenjanina je 42,2 godine (muških 40,4 godine, ženskih 43,9 godina). Po strukturi, stanovništvo je staračko - 14,14% (15,12% popis 2002.) stanovnika je mlađe od 15 dok je 40,36% (35,07% popis 2002.) stanovnika starije od 50 godina. Zbog negativnog prirodnog priraštaja i visoke stope smrtnosti broj stanovnika u Zrenjaninu je manji za 6,6% u odnosu na 2002. godinu.

TERITORIJALNA JEDINICA	BROJ STANOVNIKA		Prirodni priraštaj	Prirodni priraštaj na 1000 stanovnika
	2002.	2011.		
Grad Zrenjanin:	132 051	123 362	-783	-6,3
AP Vojvodina:	2 031 992	1 916 889	-10 589	-5,4
Republika Srbije:	7 498 001	7 120 666	-37 337	-5,2

↖ Tabela 2: Uporedna analiza demografskih kretanja

Izvor: Republički zavod za statistiku –Popis 2011.

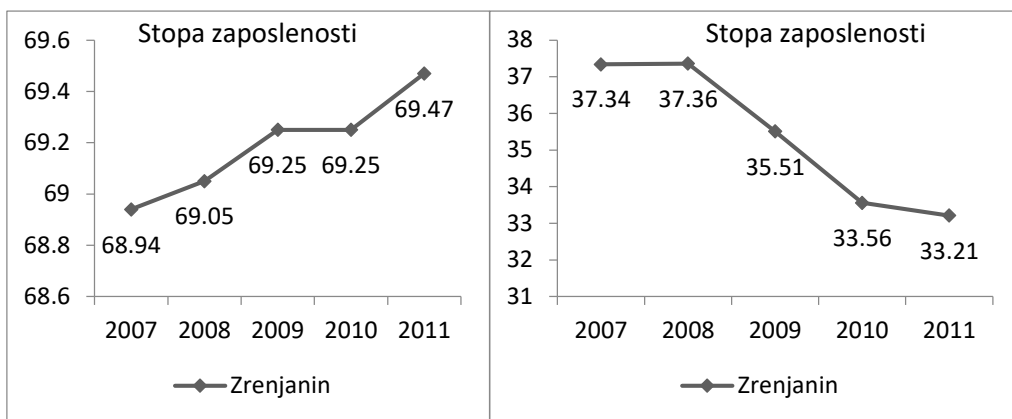
Prema nacionalnoj, odnosno etničkoj strukturi stanovništvo Zrenjanina je najvećim delom srpsko. Na području grada žive Mađari, Romi, Rumuni i Slovaci.

Stanovništvo prema nacionalnoj ili etničkoj pripadnosti					
	2002.	%	2011.	%	promena
Ukupno	132 051	/	123 362	/	- 8 689
Srbi	98 794	74,82	91 579	74,24	-0,58%
Mađari	14 211	10,76	12 350	10,01	-0,75%
Jugosloveni	2 559	1,94	592	0,48	-1,46%
Rumuni	2 511	1,9	2 161	1,75	-0,15%
Romi	2 471	1,87	3 410	2,76	0,89%
Slovaci	2 403	1,82	2 062	1,67	-0,15%
Regionalna pripadnost	1 405	1,06	3 366	2,73	1,67%
Ostali (ispod 1%)	2 733	2,07	2 280	1,85	-0,22%
Neizjašnjeni i neopredeljeni	3 415	2,59	4 695	3,81	1,22%
Nepoznato	1 549	1,17	867	0,70	-0,47%

↖ Tabela 3: Struktura stanovništva prema nacionalnoj ili etničkoj pripadnosti

Izvor: Republički zavod za statistiku –Popis 2011.

Prema popisu iz 2011. godine, radno sposobnog (aktivnog) stanovništva je 69,47% ukupne populacije. Udeo žena u ukupnom broju zaposlenih je 46,2% (42,8% popis 2002.). Ukupan broj evidentiranih nezaposlenih lica u Nacionalnoj službi za zapošljavanje u septembru 2013. godine je 9.076 (od čega 46,95% žena).

Strateški pravci razvoja i dugogodišnji problemi grada

U Gradu Zrenjaninu usvojena su važna dokumenta za održivi razvoj grada, zaštitu životne sredine kao i lokalnu bezbednost – Strategija lokalnog održivog razvoja 2014-2020³, Generalni plan Zrenjanina 2006-2026⁴ i Lokalni ekološki akcioni plan⁵. Sva navedena dokumenta prepoznaju ključne probleme u zajednici a u nastavku teksta biće navedeni najznačajniji problemi.

Najveći tehnički problemi u snabdevanju Zrenjanina su nedovoljni kapaciteti izvorišta, loš kvalitet vode, nepostojanje uređaja za pripremanje vode za piće („fabrike vode“), nedostatak rezervoarskog prostora, dotrajala vodovodna mreža i divlji priključci na vodovodnu mrežu, tzv. mikrovodovodi. Odlukom Pokrajinske sanitarne inspekcije, početkom 2004. godine zabranjena je upotreba vode za piće i pripremu hrane u Zrenjaninu i okolnim naseljima koja koriste centralni vodovod, i ova odluka je na snazi i deset godina kasnije (Strategija održivog razvoja 2014-2020, str. 31).

Što se tiče stanja fekalne kanalizacije u naseljenim mestima Grada Zrenjanina, u Strategiji se pominje da ne postoji sistem za odvođenje upotrebljenih voda. Upotrebljene (fekalne) vode se odvođe u individualne septičke jame koje su propusne tako da zagađuju okolno zemljište i uvek predstavljaju potencijalnu opasnost za oko-

3 <http://www.zrenjanin.rs/1-432-0-0/Strategija-odrzivog-razvoja-2014---2020>

4 <http://www.zrenjanin.rs/1-146-0-0/Dokumenta-za-preuzimanje>

5 <http://www.zrenjanin.rs/userfiles/file/LEAPZrenjanin.pdf>

linu (Strategija održivog razvoja 2014-2020, str. 32). Kanalisanje i prečišćavanje komunalnih otpadnih voda je samo deo problema. Toksične industrijske, kao i otpadne vode agro-kompleksa dodatno zagađuju životnu sredinu.

Kvalitet voda u Republici Srbiji je loš i dalje se pogoršava a među najzagađenije vodotokove se ubrajaju Stari i Plovni Begej. Begej zbog malog proticaja i neznatne brzine ima malu moć samoprečišćavanja pa spada u red najzagađenijih vodotokova. Povremeno, voda ima miris nafte ili sumporvodonika. Zagađenost životne sredine je poprimila drastične razmere i ovom problemu se mora pristupiti planski i sa najvećom pažnjom (Strategija održivog razvoja 2014-2020, str. 69).

U strategiji se spominje i to da koncentracije sumpor-dioksida, azotnih oksida, čađi, ugljen-monoksida i ostalih zagađujućih supstanci u vazduhu ponekad prelaze dozvoljene granice. Najveći zagađivači vazduha su energetika (toplana i termoelektrana, kotlarnice i individualna ložišta), saobraćaj, mali i srednji proizvodni procesi (pekare, priprema brze hrane, roštilj, picerije), industrijski objekti na teritoriji grada i poljoprivreda. Zagađenju vazduha doprinosi nesavesno spaljivanje otpada i njiva nakon žetve čime se emituju štetni gasovi. Od posebnog je značaja sprečavanje nastanaka divljih deponija i uklanjanje postojećih nehigijenskih deponija uz sistematsko regulisanje odlaganja otpada u smislu izgradnje higijenske deponije.

Strategija prepoznaje **povećan nivo komunalne buke** kao jedan od oblika zagađivanja sredine koji štetno utiče i po zdravlje ljudi. Povećan nivo buke je registrovani u blizini industrijskih zona, škola, zdravstvenih ustanova, glavnih saobraćajnica.

Deo navedenih problemima uvršeni su u listu prioriteta grada Zrenjanina na osnovu kojih će biti izrađeni projekti radi:

Prioriteti

1. Unapređenje kvaliteta pijaće vode na teritoriji grada Zrenjanina
2. Rekonstrukcija vodovodne i kanalizacione mreže na teritoriji grada Zrenjanina i naseljenih mesta
3. Izgradnja regionalne deponije sa reciklažnim centrom u Zrenjaninu
4. Unapređenje kvaliteta i kapaciteta industrijskih i slobodnih zona
5. Unapređenje agrarne infrastrukture i sistema odbrane od elementarnih nepogoda
6. Izgradnja sistema za prečišćavanje otpadnih voda
7. Rekonstrukcija, rehabilitacija i izgradnja lokalnih puteva na teritoriji grada Zrenjanina i naseljenih mesta
8. Povećanje stepena prerade (finalizacije) poljoprivrednih proizvoda
9. Razvoj instrumenata populacione politike i aktivnosti na zaštiti porodica sa malom decom
10. Razvoj novih koncepata obrazovanja i vaspitanja koji su u skladu sa lokalnim i širim potrebama

Javna bezbednost

U Strategiji se navodi da područje grada Zrenjanina spada u najbezbednije sredine u Republici Srbiji. Podaci prikupljeni 2013. godine za potrebe pisanja strategije ukazuju na to da je najviše bilo krivičnih dela protiv javnog reda i mira. Na području Policijske uprave Zrenjanin nisu bila evidentirana najteža krivična dela po život i telo, ali je evidentirano 37 najtežih krivičnih dela iz opšteg kriminaliteta (razbojništvo čl. 206., razbojnička krađa čl.205, neovlašćeno korišćenje tuđeg vozila čl. 213, iznuda čl.214, otmica čl.134 i trgovina ljudima čl. 388. KZ). Prvo polugodište 2013. godine je najbolje po stanju u oblasti bezbednosti saobraćaja u poslednjih 10 godina - zabeležen najmanji broj saobraćajnih nezgoda, kao i najmanji broj saobraćajnih nezgoda sa nastradalim licima (Strategija održivog razvoja 2014-2020, str. 89).

Višestruko marginalizovane društvene grupe

U Strategiji održivog razvoja se prepoznaju tri grupe u zajednici koje su socijalno i zdravstveno ugrožena a to su osobe sa invaliditetom, Romi i izbeglice.

Prema podacima Popisa iz 2011. godine, na teritoriji grada Zrenjanina živi 10.726 lica sa invaliditetom, odnosno 8,7% ukupnog broja stanovnika. Od tog broja, 6.360 su ženskog pola a prosečna starost ovih lica je 62,36 za muškarce, odnosno 68,58 godina za žene. Većina lica sa invaliditetom (6.195) živi u samom gradu.

Na teritoriji grada Zrenjanina postoje tri nehigijenska naselja, naseljena pretežno ljudima romske nacionalnosti. To su naselja Dudara, naselje u ulicama Titelska i Titelski red i Surdučka, i naselje u Bosanskoj ulici. U ovim naseljima, bez urbanističkog rešenja i infrastrukture, živi približno 1.600 stanovnika. Većina porodica iz ovih naselja prima materijalnu pomoć jer su socijalno ugrožene.

Na teritoriji grada deluje Povereništvo Komesarijata za izbeglice Vlade Republike Srbije, čija je funkcija da rešava pitanja vezana za probleme izbeglištva. Gradski poverenik Komesarijata zadužen je i za održavanje veze i obavljanje poslova za Komesarijat (regulisanje dokumenata, prijava i odjava za MUP, zdravstvena zaštita, zbrinjavanje u ustanovama socijalne zaštite i sl.). Savet za migracije i trajna rešenja grada Zrenjanina izradio je strateške dokumente za unapređenje položaja izbeglih i interno raseljenih lica grada Zrenjanina koji su usvojeni na skupštini grada i predstavljaju okosnicu rešavanja izbegličkog pitanja u Zrenjaninu.

Mehanizmi za stvaranje bezbednog okruženja

Ključni akteri za stvaranje bezbednog okruženja u Zrenjaninu su, pre svega, državni organi, poput policije, sudova, tužilaštva, inspekcije i drugih organa koji su teritorijalno raspoređeni na području grada. Pored toga, grad Zrenjanin ima uspostavljene druge mehanizme kojima bi mogao da utiče na stanje lokalne bezbednosti. Pravni okvir u Srbiji daje lokalnim samoupravama veliku mogućnost da na osnovu pojedinih zakona, zatim statuta i odluka, kao i u okviru budžeta lokalne samouprave uspostave različite mehanizme – odbore, savete, komisije, štabove, opštinske službe i resore – koji se bave pojedinim aspektima bezbednosti. Članovi Gradskog veća su resorno zaduženi za oblasti koje su izuzetno važne za stanje lokalne bezbednosti – zaštitu životne sredine, vanredne situacije, rad komunalne policije, inspekcijско nadzorne poslove, zdravstvo, porodicu, socijalnu politiku, saobraćaj. Na teritoriji grada Zrenjanina na osnovu odluke Skupštine Grada Zrenjanina, formiran je Savet za odbranu i bezbednost grada Zrenjanina, Savet za bezbednost saobraćaja, kao i Gradski štab za vanredne situacije. Na teritoriji grada se nalaze i ustanove socijalne zaštite – Centap za socijalni rad, Gerontološki centar, Sigurne ženska kuća, Svratište za beskućnike i Dnevni centar za decu i omladinu Alternativa.

Stavovi građana i građanki o ličnoj bezbednosti i bezbednosti u zajednici

Ispitivanjem stavova građana i građanki o ličnoj bezbednosti i bezbednosti u zajednici istraživački tim je došao do zaključka da građani u Zrenjaninu ne učestvuju redovno u istraživanjima, anketama ili debatama o bezbednosti, te je poseban prostor i prilika da izraze stav o lokalnim bezbednosnim problemima nužan. Opšti utisak je da se bezbednosna situacija u gradu nije značajno promenila i da se sa mnogim bezbednosnim problemima građani Zrenjanina suočavaju dugi niz godina. Stavovi ispitanika potvrđuju da građani nisu voljni da se na vreme uključe u rešavanje problema, već onda kada ti problemi „dođu ispred njihovog nosa ili kuće“. Iz tog razloga, građani ne uviđaju određene probleme i nemaju celovitu sliku o tome koji su sve bezbednosni problemi u gradu. Pored toga, istraživanje je pokazalo da građani svoje nezadovoljstvo ili zabrinutost za pojedine društveno-bezbednosne probleme ne mogu da kanališu kroz institucije, to jest, na sistemski uređen način.

Doživljaj lične sigurnosti

Skoro svi ispitanici muškog i ženskog pola se osećaju sigurno u mestu u kojem žive. To obrazlažu time da je Zrenjanin bezbedan grad. Većina žena zapažaja to da su građani u lokalnim sredinama izloženi stalnim pritiskom bezbednosnih pretnji koji dolaze sa nacionalnog nivoa, na primer terorizam, mogućnost od oružane agresije, separatizma i slično - usled čega se lokalni bezbednosni problemi ne vide i ne dobijaju na pažnji i značaju.

Lična sigurnost se pre svega vezuje za ekonomiju i životni standard. Ispitanice ženskog pola, pre svega, prepoznaju ekonomsku dimenziju nebezbednosti. Njihovo saznanje i iskustvo ih navode na zaključak da građani više nemaju ličnu sigurnost i sigurnost života, dugoročnog planiranja, da su u lošem materijalnom položaju, što može dovesti i do ugrožavanja mentalnog i fizičkog zdravlja ljudi, fizičke nebezbednosti i

sl. Prema rečima jedne od učesnica fokus grupe „građani više strahuju da li će imati dovoljno novca da plate račune, da li će dočekati penziju, nego što imaju strah od nekih bezbednosnih pretnji”. Stav ispitanica je da se danas granica siromaštva pomerila, jer mnogi građani vrlo lako mogu da „skliznu” u siromaštvo. S tim u vezi, navode da su posebno rizična i nevidljiva grupa mladi, koji zbog nemogućnosti pronalaska posla mogu da budu socijalno ugrožena kategorija nezavisno od toga da li su njihovi roditelji zaposleni ili na drugačiji način materijalno obezbeđeni.

Ispitanici su delimično zadovoljni sadašnjim kvalitetom života u zajednici, jer pamte bolja vremena kada je život građana u Zrenjaninu bio bolji, a grad uređeniji. Ono što bi sada poboljšalo kvalitet života građana jeste smanjenje buke u javnom prostoru, poboljšanje ulične rasvete, rešavanje problema pasa lualica i mnogih drugih problema.

Bezbednosni problemi

Muškarci i žene su se, bez izuzetka, složili da su dva najveća problema u zajednici zagađenje vode i vazduha. Dugogodišnji problem grada Zrenjanina je **zagađenost površinskih voda uključujući i zagađenost pijaće vode, kao i otpadne vode**. Sadašnja voda se koristi kao tehnička voda, a ispitanici tvrde da su građani skeptični u vezi sa kvalitetom vode koja će biti u upotrebi nakon prečišćavanja u novootvorenoj fabrici vode. Kao što jedan učesnik istraživanja kaže „kada prorade prečišćivači, biće i dalje upitno da li se takva voda može koristiti za piće”. Ispitanici smatraju se nedovoljno uzimaju u obzir posledice zagađenja vode ne samo po zdravlje ljudi, već i po budžet građana. Građani su dugi niz godina izloženi trošku kupovine flaširane vode za piće i smatra se da su mnoge kompanije stekle profit na račun građana Zrenjanina.

Prema ispitanicima ženskog i muškog pola, drugi veliki problem s kojim se građani suočavaju jeste **zagađenost vazduha**, odnosno “neprijatni mirisi koji se šire gradom iz različitih pravaca”. Neprijatni mirisi o kojima govore ispitanici dolaze iz kafilerija, obližnjih deponija, reka kao što je Begej, fabrike ulja, industrije mesa itd. Najvećem zagađenju vazduha su izloženi građani koji žive u blizini pomenutih “zagađivača”, ali često se neprijatni mirisi šire gradom. Jedan od uzročnika zagađenja životne sredine i vazduha jeste **smeće**. Prema tvrdnji ispitanika, građani bacaju smeće gde god stignu, jer ne postoji dovoljan broj kanti za smeće u gradu. Samo uži centar grada ima svega nekoliko kanti za smeće, ali taj broj je nedovoljan i kante za smeće nisu ravnomerno raspoređene na celoj teritoriji grada. Prema rečima sagovornika građani su se u jednom periodu samoorganizovali kako bi rešili ovaj problem i inicirali kupovinu određenog broja kanti za smeće. Međutim, budući da su te kante za smeće u suštini u vlasništvu građana a ne grada, javno komunalno preduzeće “Čistoća i zelenilo” ne odnosi komunalni otpad iz tih kanti, jer nisu u njihovoj nadležnosti.

Na kvalitet života u zajednici i opasnost po ličnu sigurnost građana predstavljaju i **ulični psi**. Glavni razlog je to što se napušteni psi više ne zadržavaju u azilu, već se sterilišu i puštaju na ulicu. Veliki broj pasa na ulicama grada naročito je primetan tokom leta. Jedna od učesnica navela je da se psi često kreću u čoporu i da je učestala pojava da desetak pasa juri za biciklistima ili laje na prolaznike. Ispitanici smatraju

da se zbog ne osećaju sigurno da se kreću gradom ili šetaju svoje kućne ljubimce zbog rizika od napada pasa. Zabeleženi su slučajevi ujeda pasa, kao i ujeda mačaka. Pored ujeda pasa, ispitanici tvrde da ulični psi preko fekalija prenose različite vrste zaraza na druge životinje. Prema mišljenju ispitanika, rešenje ovog problema bi bilo otvaranje novog azila, to jest skloništa za pse, pošto se čini da kapaciteti postojećeg azila nisu dovoljni. Pored toga, dugoročno rešenje se vidi i u edukaciji dece, kao i vlasnika pasa u vezi sa odgajanjem i odgovornošću staranja prema životinjama.

U poslednjih nekoliko godina su se prema rečima svih sagovornika intenzivirale provale u privatne posede, odnosno kuće i imanja. Upadi za rezultat imaju krađu alata, zimnice, šunke, letine, kosilica, buradi za rakiju, novca i vrednih predmeta itd. Prema rečima sagovornica jednom čoveku su čak obrali sve jabuke iz voćnjaka. Jedna od ispitanica navela je lični primer kada je razbojnik ušao u njenu kuću u toku dana i ukrao joj nakit. Povećan broj **razbojništva i krađe** se tumači padom ekonomskog standarda u državi. Razbojništvo se uglavnom završava bez posledica po lični život ljudi, ali su, prema rečima sagovornika, zabeležena dva slučaja kada se razbojništvo završilo ubistvom. Razbojništvo se dešava i putem prevara građana a tome su češće izloženi mladi i starije osobe. Jedan od slučajeva prevare koji je spomenut tokom diskusije jeste slučaj lažnog predstavljanja jedne odrasle žene kao negovateljice koja je posetila dom starice koja živi sama i iskoristila priliku da je opljačka uzevši joj celu penziju. Upadi u privatne posede i razbojništva na ulici se sve više događaju po danu. Zabeleženo je otklanjanje ličnih stvari i predmeta (ženske torbe, lančić, foto-aparat) u toku dana na ulici u centru grada Zrenjanjina. Slučajevi oduzimanja ličnih predmeta se, prema mišljenju ispitanika, brzo rešavaju uz asistenciju policije. Nasuprot tome, upadi u privatne posede i krađe se sporije rešavaju. Učestali odgovor policije na provale je da to nije prvi slučaj koji se desio, kao i to da je počinitelj već poznat policiji. Kako bi se zaštitili od provala pojedini građani ugrađuju video nadzor na privatne objekte i kuće. Ispitanice su naglasile da bi bilo poželjno da nadležni organi informišu građane šta da rade u slučaju provala kako bi sebe zaštitili i kako ne bi uništili dokaze neophodne za istražne radnje.

Fizički napadi na građane nisu učestala pojava, ali se dešavaju sporadični incidenti u javnim prostorima kao što su parkovi. Ispitanice su navele da se tokom leta ove godine u Zrenjaninskom „Parku poljubaca - Čokliget“ u kojem najviše vremena provode mladi, desilo nekoliko napada nepoznatog muškarca na adolescente, ali bez ozbiljnih posledica po život i telo.

Još jedan od izvora nebezbednosti u Zrenjaninu predstavljaju **napušteni, ruinirani i neobezbeđeni objekti**. To se odnosi na spomenike kulture, poput Pinove vile⁶, ostatke nekada bogate industrije (kombinat za proizvodnju hrane “Servo Mihalj”, šećerana, klanica, špiritana, pivara i dr.), kao i pojedine zgrade u užem centru grada koje sada ruže gradski ambijent. Mišljenja su oprečna o tome koji je osnovni razlog za njihovo propadanje. Deo ispitanika smatra da gradska vlast nema dovoljno finansijskih sredstava da obnovi i adaptira napuštene i ruinirane objekte, odnosno da ih spreči od daljeg propadanja. Utisak je na samo da nema para za obnovu, već da su svi digli ruke od toga. Pomenutni objekti predstavljaju opasnost za prolaznike zbog lošeg stanja

---

6 Pinova vila, <http://www.zrenjanininheritage.com/kulturna-dobra/spomenici-kulture/zrenjanin-pinova-vila>

u kojem se nalaze. Pored toga, objekti nekih napuštenih fabrika ili spomenika kulture sastajališta su beskućnika, narkomana, kao i određenih grupa mladih koji provode svoje slobodno vreme u njima što dodatno zabrinjava roditelje i odrasle građane Zrenjanina. Manji deo ispitanika smatra da je razlog za propadanje i zapuštanje objekata predstavlja pre svega ljudski nemar, odnosno mentalitet ljudi da stvari i objekti mogu da traju sami od sebe bez kontinuiranog ulaganja u njih.

Kada je reč o ugostiteljskim objektima, oni za većinu ispitanika predstavljaju potencijalni bezbednosni rizik. Ispitanici smatraju da inspekcija dozvoljava rad ugostiteljskih objekata iako ne zadovoljavaju minimalne kriterijume u pogledu bezbednosti na radu. Rešenje ovog problema se vidi u pooštavanju inspeksijske kontrole ili promeni i pooštavanju propisa u datoj oblasti. Ovo poslednje je neophodno budući da se prema rečima ispitanika inspekcija služi izgovorom da ugostiteljski objekti kada je reč o bezbednosti posluju u skladu sa zakonom i važećim propisima.

Upotreba oružja kao potencijalni problem po bezbednost građana nije spomenuta tokom diskusije, sve dok ispitanici nisu direktno upitani da li uočavaju da je upotreba (i)legalnog oružja problem. U tom trenutku mnogi ispitanici su se prisetili slučaja višestrukog ubistva u Žitištu⁷ i toga da je veliki broj ljudi sa prostora bivše Jugoslavije došao u Zrenjanin tokom devedesetih godina dvadesetog veka donoseći sa sobom veliku količinu različitog oružja. Ispitanice smatraju da građani u Zrenjaninu ne strahuju od obračuna kriminalnih grupa koji su učestali u nekim drugim sredinama. Pucnjave se u Zrenjaninu uglavnom dešavaju tokom proslava, verskih i sekularnih praznika, odnosno obeležavanja Nove godine i drugih praznika. U tim slučajevima građani strahuju da će ih pogoditi zalutali metak. Ispitanici smatraju da pucnjava u navedenim slučajevima nije nerešiva, već da se može regulisati ukoliko državni organi pokažu odlučnost da to urade. Količina oružja u posedu građana se pored gorenavedenih slučajeva potvrđuje i u slučajevima nasilja u porodici kada policija otkrije da muškarac-nasilnik poseduje oružje.

Iako statistika beleži povećano ugrožavanje javnog saobraćaja, **nebezbednost građana u saobraćaju** nije bila tema za učesnike fokus grupa. Međutim, upitani za to naveli su da je izgradnja brzih puteva radi povezivanja gradova, kao i kružnih tokova uzrokovala povećaj broj saobraćajnih nezgoda. Posebno su istakli to da su u 2015. godini u Zrenjaninu u kratkom roku izgrađene tri kružne raskrsnice koje su trebalo da rasterete saobraćaj. Međutim, iskustvo sa terena je pokazalo da se jedan broj vozača ne snalazi u vožnji čime uzrokuju saobraćajne nezgode.

---

7 U opštini Žitište 2. jula 2016. muškarac star 38 godina Siniša Zlatić ubio je svoju bivšu suprugu i još četiri osobe, a ranio 22

Poverenje u institucije

Načelno postoji poverenje ispitanika u državne organe koji se staraju o bezbednosti. Žene posebno imaju visoko poverenje u rad državnih organa. Međutim, kada su ispitanici zamoljeni da ocene rad pojedinačnih institucija dobili smo drugačiju sliku. Ispitanici smatraju da je komunalna policija nepotrebna, jer još uvek ne mogu da vide smisao njihovog postojanja i rezultate njihovog rada. Visok stepen korupcije se opaža u radu inspekcije, a rad sudova je prespor (dugi i spori procesi, kasno donošenje presuda itd.). Pored toga, rad lokalnih mehanizama, poput Saveta za odbranu i bezbednost grada Zrenjanina, nije vidljiv u javnosti.

Bezbednost višestruko marginalizovanih grupa

U okviru istraživanja želeli smo da ispitamo da li su određene društvene grupe ili kategorije građana posebno bezbednosno ugrožene i od kojih pretnji. Na osnovu rezultata sa fokus grupa uočava se razlika u opažanju žena i muškaraca u pogledu bezbednosti pojedinih grupa. Razlika se ogleda u tome što su ispitanice navele da su žene najugroženija grupa, zatim starije osobe i osobe koje žive same. Žene su najugroženija grupa u ekonomskom smislu. „Žene se neće buniti“ rekla je jedna od učesnica komentarišući otpuštanje žena iz (javnih) preduzeća. Nasuprot tome, ispitanici muškog pola su naveli da su mladi muškarci posebno ugrožena grupa, jer su često izloženi vršnjačkom nasilju, zatim predstavljaju potencijalnu metu napada drugih grupa muškaraca, učestvuju u tučama i slično. Iako zvanični lokalni planovi i strategije prepoznaju druge ranjive grupe, poput osoba sa invaliditetom, Roma i izbeglica, ispitanici nisu prepoznali da je njihova bezbednost ugrožena.

Posebni aspekti bezbednosti

Posebni aspekti bezbednosti koji su ispitani tiču se uznemiravanja, odnosno nasilja. Zabrinjavajuće je to što su svi anketirani građani iskusili neki oblik uznemiravanja. U protekle dve godine građani su bili najviše izloženi verbalnom (komentari, uvrede, zvižduci itd) i vizuelnom (zurenje) uznemiravanju kome su bili izloženi najviše na ulici, tj. javnom prostoru. Neke ispitanice su navele da su bile seksualno uznemiravane. Navodeći da su u toku dana bile izložene tri i više puta ovakvoj vrsti uznemiravanja govori o učestalosti ovog problema. Uznemiravanje građana u javnom prostoru je tema koja prolazi neopaženo u javnosti i o njoj se ne govori često, jer se ne evidentira. Građani različite oblike uznemiravanja ne prijavljuju nadležnim organima, jer navode da njihov slučaj nije dovoljno ozbiljan da bi ga prijavili ili smatraju da državni organi ne bi preduzeli ništa povodom toga.

Žene, mir i bezbednost

Kada je u pitanju povećanje zastupljenosti žena u rešavanju bezbednosnih problema lokalne zajednice, regionalnih problema i uključivanje u operativne sastave vojske i policije, muškarci i žene imaju skoro ista stanovišta.

Ispitanici se zalažu za povećanje učestvovanje žena u organima i telima lokalne samouprave koja su nadležna za odlučivanje o bezbednosti a isti stav dele kada je reč o povećanju zastupljenosti žena u policiji. Nasuprot tome, mnogi smatraju da nije potrebno povećati zastupljenost žena u vojsci. Postoji slaganje žena i muškaraca da postoji potreba za većim učestvovanjem žena u rešavanju konflikata i mirovnim procesima, kao i u tzv. dijalogu između Beograda i Prištine.

Kada je u pitanju odnos prema **konfliktnom nasleđu**, ispitanici muškog pola zbog toga smatraju da posledice ratnih sukoba značajno utiču na današnjicu, kao i to da društvo zaboravilo ljude koji su u ratovima završavali po pozivu države, nekada i protiv svoje volje, a koji sada ne uživaju podršku države i društva. Taj problem se prema mišljenju većine ispitanika "sve vreme gura pod tepih", a mnogi povratnici sa ratišta koji pate od post-traumatskog stresa nemaju kome da se obrate. Jedan od ispitanika naveo je da mnogi muškarci imaju potrebu za zdravstvenom i psihološkom pomoći, ali da su rezervisani da se zvanično obrate nadležnim institucijama. Razlog za to je što se nakon uspostavljanja dijagnoze upisuju u zdravstveni karton pod posebnom šifrom čime se etiketiraju, odnosno dodatno viktimizuju i ne mogu posle da se zaposle. Rešavanje ovog problema se vidi u preuzimanju odgovornosti države da obznani opseg i ozbiljnost ovog problema, pruži sistemsku podršku i stvori atmosferu kako bi se ratni veterani ohrabрили da se obrate nadležnim institucijama za pomoć. S tim u vezi, muškarci i žene se većinski slažu da državni organi treba da finansiraju i sprovede programe rehabilitacije učesnika oružanih sukoba. U kontekstu rodno zasnovanog nasilja u konfliktu muškarci i žene su saglasni da Tužilaštvo za ratne zločine treba da obrati posebnu pažnju na procesuiranje učinilaca zločina silovanja u ratu, kao i da ženama žrtvama nasilja tokom ratova na prostoru bivše Jugoslavije treba omogućiti reparacije.

Razlike u stavovima se opažaju kod ocene da je država dovoljno učinila na otkrivanju, hapšenju i procesuiranju počilaca ratnih zločina koji se nalaze na teritoriji Srbije, uključujući tu i izvršioce zločina protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom. Žene bez izuzetka smatraju da država nije dovoljno učinila na otkrivanju, hapšenju i procesuiranju ratnih zločinaca koji se nalaze na teritoriji Srbije, dok se jedan deo muškaraca ne slaže sa ovim stavom. Mišljenja se takođe razlikuju u vezi sa predajom vatrenog oružja koje je ostalo nakon rata u posedu građana Srbije i ulogom nadležnih organa u tom procesu. Ispitanice smatraju da građani treba da predaju vatreno oružje koje je ostalo u njihovom posedu, kao i da državni organi nisu preduzeli dovoljno mera kako bi oduzeli ili prikupili ilegalno oružje u posedu građana Srbije. Trećina muškaraca ne deli ovo mišljenje, već smatraju da vatreno oružje ne treba predavati a da su državni organi dovoljno učinili u ovoj oblasti.

Podaci institucija o opštem stanju kriminaliteta

Statistika Republičkog zavoda za statistiku i podaci državnih ograna o opštem stanju kriminaliteta u zajednici predstavlja važan izvor saznanja, ali i pokazatelj glavnih izvora nebezbednosti. Podaci Osnovnog i Višeg tužilaštava u Zrenjaninu daju uvid u broj krivičnih postupaka pokrenutih na području ovih institucija tokom 2016. i 2017. godine. Najzastupljenija krivična dela u Višem javnom tužilaštvu u Zrenjaninu, tokom 2016. godine i tokom 2017. godine, su neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga (član 246 Krivičnog zakonika RS), zloupotreba položaja odgovornog lica (čl. 234 KZ), zloupotreba službenog položaja (čl. 359 KZ), razbojništvo (čl. 206 KZ) i silovanje (čl. 178 KZ). Osnovno javno tužilaštvo u Zrenjaninu je u toku 2016. pokrenulo ukupno 2152 postupka, od toga najviše za krivična dela krađa, nasilje u porodici, ugrožavanje sigurnosti, ugrožavanje javnog saobraćaja, nedavanje izdržavanja. U toku 2017. godine, zaključno sa 10.08.2017. godine, pokrenuto je ukupno 1224 postupka, od toga najviše za ista krivična dela – krađa, nasilje u porodici, ugrožavanje sigurnosti, ugrožavanje javnog saobraćaja, nedavanje izdržavanja. Najbrojnije žrtve u prethodno navedenim krivičnim postupcima su bile žene, i to uzrasta preko 60 godina. Dakle, struktura krivičnih dela za koje su pokrenuti postupci pred Osnovnim i Višim javnim tužilaštvom je gotovo identična. Nažalost, na osnovu odgovora Osnovnog suda u Zrenjaninu nismo mogli da doznamo koja su najzastupljenija krivična dela prema osuđujućim presudama iz 2016. i 2017. godine na području grada, kao i strukturu žrtava. Predsednik Osnovnog suda u odgovoru na upitnik Beogradskog centra za bezbednosnu politiku je naveo da bi ručno prebrojavanje podataka o polu žrtava dovelo do zastoja u radu krivične pisarnice (Osnovni sud u Zrenjaninu, 18.08.2017). Ostali smo takođe uskraćeni za podatke Policijske uprave Grada Zrenjanina i nekih drugih državnih organa koji bi mogli da doprinesu analizi.

U odnosu na posmatrani period, podaci Republičkog zavoda za statistiku o strukturi krivičnih dela u 2015. na teritoriji grada Zrenjanina ukazuju na to da je bilo najviše krivičnih dela protiv imovine, bezbednosti u saobraćaju, zdravlja ljudi, kao i života i tela.

Region	Punoletna lica						Maloletna lica		
	svega	Krivična dela protiv					svega	Krivična dela protiv	
		života i tela	imovine	zdravlja ljudi	bez. javnog saobraćaja	pravnog saobraćaja		života i tela	imovine
Srednjo-banatska oblast	1280	67	529	66	99	26	83	15	50
Zrenjanin	943	43	382	58	73	21	61	13	35
Žitište	96	10	43	2	7	1	5	1	1
Nova Crnja	47	3	18	-	7	3	8	-	8
Novi Bečej	106	7	47	6	7	1	6	1	3
Sečanj	88	4	39	-	5	-	3	-	3

↖ *Tabelami prikaz pravosnažno osuđenih punoletnih i maloletnih lica, prema mestu izvršenja krivičnog dela i krivičnom delu, 2015.*

Na osnovu krivičnih dela koje su evidentirali državni organi može se zaključiti da se percepcija građana o ličnoj i bezbednosti u zajednici značajno razlikuje od zvanične statistike. Pojedini problemi poput prometa opojnih droga, krivična dela protiv bezbednosti u saobraćaju, nasilje u porodici, nisu prepoznati kao najvažniji za ispitanike tokom diskusije.

Istraživanje pokazuje da se građani Zrenjanina sa mnogim bezbednosnim problemima suočavaju dugi niz godina, pa čak i više decenija, a da u lokalnoj zajednici gotovo nema međusobnog dijaloga između građana i lokalne samouprave o lokalnim problemima. Istraživanje je pokazalo da se muškarci i žene u velikoj meri slažu oko ključnih problema u zajednici, a to su pre svega problemi u vezi sa lošim kvalitetom vode i vazduha. Lista bezbednosnih problema koje su prepoznali ispitanici potvrđuje da građani mnogo više strahuju od opasnosti u javnom prostoru – napada ljudi ili pasa na ulici, nebezbednih građevina, uznemiravanja u javnom prostoru, opasnosti u saobraćaju, pucnjave, nego u privatnom okruženju. Zvanična statistika o strukturi krivičnih dela na teritoriji grada Zrenjanina ukazuje na to da je bezbednosna dinamika u zajednici složena u odnosu na subjektivni osećaj građana o bezbednosnim problemima.

Formalno postoje različiti lokalni mehanizmi za rešavanje bezbednosnih problema u zajednici, kao i lokalni planovi koji identifikuju skoro iste probleme o kojima svedoče građani. Međutim, vidljivi efekata njihovog višegodišnjeg rada često izostaju a pojedini organi se vide kao nepotrebni, korpumpirani ili prespori u radu. Zbog toga, rešavanje problema od interesa za građane predugo traje te posledično građani ne opažaju promene na bolje kada je reč o sveukupnoj bezbednosnoj situaciji u gradu. Ipak, u postojećim lokalnim planovima razvoja nisu prepoznati svi problemi koji su jasno vidljivi u razgovoru sa građanima te je njih potrebno uzeti u obzir pri izradi lokalnih bezbednosnih politika.

Posledice ratnih sukoba su primetne u današnjici i čine važan deo društvenog i bezbednosnog problema za građane Zrenjanina. Položaj i status učesnika oružanih sukoba, reparacije ženama žrtvama konflikta, predaja vatrenog oružja u posedu građana, otkrivanje, hapšenje i procesuranje učinilaca ratnih zločina - su problemi koji su dugo vremena ignorisani, a građani smatraju da konačno treba da se uvrste u listu prioriteta i bez daljeg odlaganja rešavaju.

Preporuke

Potrebno je da lokalna samouprava organizuje javnu raspravu o problemima bezbednosti u zajednici i u nju uključi građane i njihova udruženja kako bi mogli direktno da iznesu stavove o sopstvenoj bezbednosti i bezbednosti u zajednici.

Potrebno je da tela i organi lokalne samouprave kontinuirano prikupljaju podatke, te da se sprovode istraživanja i analize o stanju bezbednosti u zajednici, a posebno razlozima zbog kojih se žene i muškarci osećaju nesigurno u sredini u kojoj žive.

Potrebno je da Savet za bezbednost grada Zrenjanina poveća vidljivost svog rada u zajednici, zatim da usvoji svoj strateški plan i sprovede mere za prevenciju kriminaliteta i uvećanje bezbednosti u zajednici. Prilikom osmišljavanja plana i mera u obzir treba da bude uzeto i to da li su pojedine društvene grupe više izložene nekim pretnjama.

Potrebno je da se udruženja građana uključe u radna tela Saveta za bezbednost ili drugih saveta koja se bave unapređenjem bezbednosti u lokalnoj zajednici.

Potrebno je, u skladu sa Strategijom policije u zajednici, unaprediti međusektorsku saradnju i komunikaciju između policije, lokalne samouprave, državnih organa nadležnih za bezbednost i udruženja građana čime bi se osigurao koordinisan i sistemski odgovor lokalne zajednice na bezbednosne probleme.

Aurelija Đan i Saša Đorđević, Mapa puta do veće bezbednosti u lokalnoj zajednici. Stalna konferencija gradova i opština i Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2016.

Evropska povelja za rodnu ravnopravnost na lokalnom nivou.

Gorana Odanović i Maja Bjeloš. Bezbednost i rodna ravnopravnost na lokalnom nivou. Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2011.

Jelena Šapić i Filip Stojanović. Civilno društvo i institucije na istom zadatku: Mogućnosti za unapređenje ljudske bezbednosti u lokalnim zajednicama, Centar za istraživanje javnih politika, 2017.

Saša Đorđević i Gorana Radovanović, Partnerstvo za bezbedne zajednice, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2014.

Republički zavod za statistiku, Opštine i regioni u Srbiji, Pravosuđe, 2016.

Odgovor Osnovnog javnog tužilaštva u Zrenjaninu od 15.08.2017. godine.

Odgovor Višeg javnog tužilaštva u Zrenjaninu od 21.8.2017. godine na upit Beogradskog centra za bezbednosnu politiku.

Odgovor Osnovnog suda u Zrenjaninu od 18.8.2017. godine na upit Beogradskog centra za bezbednosnu politiku.